

І. С. Дахно, д.вет.н., професор, Сумський НАУ

Проведено аналіз публікацій формування нозології гельмінтозів та інших інвазійних хвороб. Встановлено, що номенклатура інвазійних хвороб, назва зоопаразитів, їх наукова систематика, яку запропонували Скрябін К.І. і Шульц Р.С., прийняті XV Міжнародним зоологічним конгресом і опубліковані в «Міжнародному кодексі зоологічної номенклатури» відповідають міжнародним правилам та забезпечують підвищення авторитету паразитологічної літератури.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Прийнятий XV Міжнародним зоологічним конгресом «Міжнародний кодекс зоологічно-іноменклатури», який був опублікований в 1964 році на англійській мові, а в 1966 – на російській, безперечно має велике значення в упорядкуванні гельмінтологічної номенклатури та у науковій систематиці зоопаразитологічних об'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. сновоположником наукової систематики вважають шведського природознавця К. Ліннея, який у 1735 році опублікував «Systema naturae». Заслугою К. Ліннея є визначення ним поняття «вид» і створення ієрархічної системи категорій: вид, рід, ряд, клас. Він же запропонував кожний вид тварин називати двома словами (бінарна номенклатура), з яких перше – назва роду, а друге – власна видова.

Пізніше Ж. Кювье (1769-1832) запропонував поняття «тип» і «родина». Основними категоріями систематики зоопаразитів стали: тип, клас, ряд, родина, рід і вид. Вивчення дослідниками тваринного і рослинного світу спричинило необхідність створення нових категорій: надцарство і підцарство, підтип, надклас і підклас, підряд, надродина [1, 2].

В подальшому категорія систематики «рід» була використана при побудові уніфікованої номенклатури інвазійних хвороб.

До 1928 року назви інвазійних хвороб носили суперечливий характер, що створювало плутанину та заважало правильно діагностувати хвороби. Так, наприклад, дістоматозом називали всі хвороби, збудниками яких були трематоди, які відносилися до колишнього роду *Distoma*; піроплазмозом називали хвороби, збудниками яких були гемоспоридії; всю групу хвороб з ураженням легень у овець називали «стронгільоз легень» [3].

Скрябін К. І. і Шульц Р. С. запропонували нову номенклатуру інвазійних хвороб, яка базувалася на науковій зоологічній основі [4, 7, 8].

Формування мети статті. Метою статті є обґрунтування нових підходів щодо номенклатури інвазійних хвороб та назви зоопаразитів при визначенні їх систематичного положення, що необхідно для вивчення екологічних і морфологічних особливостей збудників інвазійних хвороб, проведення диференційної діагностики з пода-

льшим визначенням виду паразитів і застосування заходів боротьби з ними.

Виклад основного матеріалу. В кінці семидесятих років минулого сторіччя при Відділенні тваринництва і ветеринарії ВАСГНІЛ була створена комісія по упорядкуванню назв інвазійних хвороб тварин. Очолив комісію член-кореспондент ВАСГНІЛ, лауреат Державної премії, доктор ветеринарних наук, професор І. В. Орлов.

Перші підсумки роботи колегії по нозології гельмінтозів тварин були викладені в доповіді І. В. Орлова на науковій конференції Всесоюзного товариства гельмінтологів у 1981 році. Конференція рекомендувала до публікації результати досліджень, проте, вони не були опубліковані [5]. Стаття І. В. Орлова «Стан і задачі нозології гельмінтозів тварин» була виявлена член-кореспондентом РАСГН Успенським А. В. і доктором ветеринарних наук Космінковим Н. Е. в архіві та опублікована без скорочень і правок у 2009 році [6]. Цю статтю, в якій викладена номенклатура інвазійних хвороб, ми приводимо в перекладі на українській мові [9].

Скрябін К. І. та Шульц Р. С. радили називати кожну окрему хворобу, яка спричинювалася гельмінтами, самостійним словом, побудованим від кореня наукової назви збудника хвороби на латинській мові з додаванням до нього суфікса «osis» в латинській транскрипції, а в українській – «оз» або «льоз». Наприклад: від кореня назви роду *Fasciola* на латинській мові будується назва хвороби *Fasciolosis*, а в українській транскрипції від слова фасціола – назва хвороби – фасціо-льоз. У множині «oses», «ози» та «льози» рекомендували вживати в тих випадках, коли діагноз роду збудника хвороби точно не встановлений, а відомий тільки до родини, ряду або класу. К. І. Скрябін вважав, що кількість хвороб, спричинених гельмінтами, прямопропорційна кількості родів гельмінтів, представники яких паразитують у людини та тварин. При друкуванні своєї пропозиції щодо порядку формування наукових назв гельмінтозів, К. І. Скрябін і Р. С. Шульц не пояснили, чому від кореня слова *Ascaris* на латинській мові назва хвороби – *Ascaridosis*, а не *Ascarosis*, від слова *Hymenolepis* – *Hymenolepidosis*, а не *Hymenolepiosis*. Наукове пояснення цьому міститься в «Міжнародному кодексі зоологічної номенклатури». Згідно з цим кодексом, всі похідні

від латинських слів, які мають грецькі корені, необхідно створювати від коренів цих слів не в називному відмінку, як слід поводитися зі словами, що мають латинські корені, а в родовому відмінку за правилами грецької граматики. Назв родів гельмінтів та інших зоопаразитів, які мають грецькі корені та ветеринарне значення, не так вже й багато. Найбільш відомими з них є наступні: soma, stoma, plasma, trema, derma, nema, monas, lepis, ascaris, heteracis та інші. В родовому відмінку (за грецькою граматику) ці слова набувають суфіксів «Т» або «Д», які розміщуються між коренем та закінченням слова.

Внаслідок цього, вищезгадані слова в родовому відмінку читають і пишуть так: somatos, stomatos, plasmatos, trematos, dermatos, nematos, monados, lepidos, ascaridos, heteracidos. Тому, щодо наукових назв інвазійних хвороб, які мають грецькі корені, необхідно вживати, згідно латин-

ської транскрипції, такі терміни: Ancylostomatosis, Nematodosis, Trematodosis, Trichomonadosis, Ascariodosis, Hymenolepidosis, Piroplasmosis. З дотриманням цього правила створювалися, як відомо, назви ураження окремих органів людини і тварин, що містять грецькі корені, наприклад: стоматит, дерматит, гепатит, перикардит і т.д. Таким чином, «osis» та «itis» формально не є суфіксами в назвах хвороб і назвах уражень окремих органів, вони представляють собою цілком самостійні слова, що мають власне значення: «osis» - захворювання, а «itis» - ураження, запалення.

Відповідно до цього латинські назви збудників гельмінтозів, які приведені в літературних джерелах на українській мові, повинні також формуватися від основи слова, а не від основи і закінчення, як це нерідко простежується в науковій літературі [9].

Формування назви збудників гельмінтозів

Родова назва збудників гельмінтозів	Основа слова родової назви збудників гельмінтозів	Українська назва збудників гельмінтозів
Fasciola	Fasciol	фасціоли
Paramphistomum	Paramphistom	парамфістоми
Liorchis	Liorch	ліорхи
Euritrema	Euritrem	єурітреміди
Opistorchis	Opistorch	опісторхи
Nanophyetus	Nanophyet	нанофїети
Metorchis	Metorch	меторхи
Fasciolopsis	Fasciolops	фасціолопси
Echinochasmus	Echinochasm	ехінохазми
Alaria	Alari	аларії
Cysticercus	Cysticerc	цистицерки
Echinococcus	Echinococc	ехінококи
Moniesia	Moniesi	монїезії
Notocotilus	Notocotil	нотокотіли
Catantropis	Catantrop	кататропи
Himenolepis	Himenolepi	гіменолепіди
Strongilus	Strongil	стронгіли
Metastrongilus	Metastrongil	метастронгіли
Dictyocaulus	Dictyocaul	диктіокаули
Mullerius	Mulleri	мюллерії
Elaphostrongylus	Elaphostrongyl	елафостронгіли
Trichuris	Trichur	трихури
Ascaris	Ascari	аскариди
Neoascaris	Neoascari	неоаскариди
Toxascaris	Toxascari	токсаскариди
Oxyuris	Oxyur	оксіури
Heteracis	Heteraci	гетеракїди
Ganguleteracis	Ganguleteraci	гангулетеракїди
Skrjabinema	Skrjabinem	скрябїнемїди
Ollulanus	Ollulan	олулани
Dirofilaria	Dirofilari	дирофілярії
Onchocerca	Onchocerc	онхоцерки
Capillaria	Capillari	капілярії
Histrichis	Histrich	гістріхи
Ligula	Ligul	лігули
Digramma	Digramm	діграми
Anisacis	Anisaci	анїзакїди
Khawia	Khawi	кавії

Таким чином, наведені приклади нозології гельмінтозів, які відповідають міжнародним правилам, повинні впроваджуватися в навчальний процес вищих навчальних закладів та коледжів на науковій основі без нездорових тенденцій

суб'єктивізму для розробки теоретичних і практичних рекомендацій та прогресу паразитологічної науки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. При побудові наукових назв інвазійних

хвороб, в яких містяться латинські і грецькі корені, та у назвах зоопаразитів при визначенні їх систематичного положення необхідно дотримуватися «Міжнародного кодексу зоологічних номенк-

латур». Такий підхід підвищить якість викладання наукової інформації, буде відповідати міжнародним правилам і підвищить авторитет гельмінтологічної і паразитологічної літератури.

Список використаної літератури:

1. Абуладзе К.И. Паразитология и инвазионные болезни сельскохозяйственных животных./ К.И. Абуладзе, Н.В.Демидов, А.А.Непоклонов и др.//М.: «Агропромиздат», 1990. – С. 21.
2. Акбаев М.Ш. Паразитология и инвазионные болезни животных./ М.Ш.Акбаев, А.А.Водяное, Н.Е.Косминков и др.// М.: «Колос», 1998.- С. 25– 26.
3. Антипин Д.Н. Паразитология и инвазионные болезни сельскохозяйственных животных./ Д.Н. Антипин, В.С.Ершов, Н.А.Золотарев, В.А.Салаяев// М.: «Сельхозгиз», 1956. – С. 15.
4. Галат В.Ф. Паразитология та інвазійні хвороби тварин./ В.Ф.Галат, А.В.Березовський, М.П.Прус, Н.М.Сорока// К.: «Вища школа», 2003. – С.17.
5. Орлов И.В. Состояние и задачи нозологии гельминтозов животных./ И.В.Орлов// Российский паразитологический журнал, 2009, №1. – С.11-14.
6. Успенский А.В. К вопросу номенклатуры возбудителей гельминтозов и вызываемых ими болезней у животных./ А.В. Успенский, Н.Е. Косминков// Российский паразитологический журнал, 2009, №1. – С.10.
7. Чернуха В.К. Паразитология та інвазійні хвороби сільськогосподарських тварин./ В.К. Чернуха, Ю.Г.Артеменко, В.Ф.Галат та ін.// К.: «Урожай», 1996. – С.17.
8. Шевцов О.О. Ветеринарна паразитологія./ О.О.Шевцов// К.: «Урожай», 1967. – С.19
9. Шульц Р.С. Основы общей гельминтологии. / Р.С. Шульц, Е.В. Гвоздев// Морфология, систематика, филогения гельминтов. Издательство «Наука». – Москва, 1970. – Т. I. – С.80-81.

Проведен анализ публикаций по формированию нозологии гельминтозов и других инвазионных болезней. Установлено, что номенклатура инвазионных болезней, названия зоопаразитов, их научная систематика, которую предложили Скрябин К.И. и Шульц Р.С., приняты XV Международным зоологическим конгрессом и опубликованы в «Международном кодексе зоологической номенклатуры», отвечают международным правилам и обеспечивают повышение авторитета паразитологической литературы.

Performed an analysis of the publications in the formation of the nosology of helminthoses and other parasitic diseases. Found that the data from the range of parasitic diseases, the names of zoo parasites and their scientific taxonomy, which was offered by Skryabin K.I. and Schultz R.S., have been taken on the XV International Zoological Congress, issued in the "International codex of zoological nomenclature" are answered world's rules and provides for their compliance with the authority of the parasitological literature.

Дата надходження в редакцію: 15.01.2013 р.

Рецензент: д.вет.н., професор М. І. Харенко

УДК 619:616.34-008.89

ЗМІШАНИЙ ПЕРЕБІГ ГІСТОМОНОЗУ ТА ГЕТЕРАКІДОЗУ ПТИЦІ

І. С. Дахно, д.вет.н., професор, Сумський НАУ

Г. П. Дахно, к.вет.н., доцент, Сумський НАУ

О. С. Панасенко, к.вет.н., Сумський НАУ

В. І. Рисований, к.вет.н., Сумський НАУ

Встановлено, що при спільному утриманні птиці в приватних господарствах у індиків реєструється гістомоноз як моноінвазія у 87,0 %, а змішана гетеракідозно-гістомонозна – у 61,5% і проявляється катарально-дифтеритичним тифлітом. У 40,0% курей реєструється гетеракідозна інвазія і проявляється катарально-геморагічним тифлітом.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Останнім часом птахівництво в Україні набуває значних змін. Поряд з птахофабриками з'являються господарства незалежно від форми власності з різною технологією утримання домашньої птиці різних видів. Значний відсоток в цій галузі займає індиківництво, так як розведення

індиків дає можливість в короткий термін отримати значну кількість цінного м'яса при мінімальних затратах праці і кормів на одиницю продукції.

Зв'язок проблеми із важливими науковими чи практичними завданнями. Проведені дослідження були складовою частиною Міждержавної науково – технічної програми «Удосконалити